

**«ВИМУШЕНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ ТА ПРИЙМАЮЧІ ГРОМАДИ:
УРОКИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ СУСПІЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ Й ІНТЕГРАЦІЇ»
(нотатки з «круглого столу»)**

У ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» 6 липня 2015 р. в рамках проведення науково-дослідної роботи¹ відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій відбувся «круглий стіл» на тему: «Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції». Мета проведення заходу – обговорити концепцію та підготовку дослідження із зазначеної теми. Модератор «круглого столу» – О.М. Балакірева, керівник НДР, кандидат соціологічних наук, заввідділом моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

У рамках заходу заслухано й обговорено доповіді щодо шляхів і бар'єрів соціальної інтеграції та адаптації ВПО, сутності їх соціальної підтримки та способів зміцнення соціальної згуртованості переселенців і місцевих громад.

У.Я. Садова, доктор економічних наук, професор, заввідділом соціально-гуманітарного розвитку регіону Інституту регіональних досліджень НАН України презентувала доповідь «Проблеми соціально-економічної захищеності внутрішньо переміщених осіб у регіоні: оцінка та аналіз (за результатами дослідження ВПО у Львівській області)». У своєму виступі професор відзначила необхідність здійснення політики регіонального менеджменту в процесах інтеграції переселенців, максимального залучення їх інтеграційного потенціалу в державотворенні та розбудові окремих регіонів.

Н.В. Гунько, кандидат географічних наук, завлабораторією медичної демографії, спеціаліст Інституту радіаційної гігієни та епідеміології представила результати дослідження «Соціально-психологічні та медико-демографічні проблеми переселення жителів з радіоактивно забруднених територій України». Вона відзначила необхідність комплексності та системності надання допомоги як ефективного шляху забезпечення інтеграції та адаптації ВПО.

У доповіді «Проблеми працевлаштування ВПО» В.П. Антонюк, доктора економічних наук, професора, завсектором Інституту економіки промисловості НАН України виявлено прогалини у використанні трудового потенціалу переселенців через брак їх взаємодії із службою зайнятості.

О.А. Біловський, кандидат філософських наук, старший консультант сектору управління соціальними ризиками відділу соціальної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України виступив з доповіддю «Конфліктогенні аспекти нинішньої моделі надання державної допомоги ВПО». Він акцентував увагу на невідповідності сучасної моделі надання допомоги реальним потребам ВПО.

Доповідь «Забезпечення прав і соціальних гарантій осіб, постраждалих від конфлікту на Сході України в контексті Керівних принципів з питання переміщення осіб всередині країни» представила І.М. Новак, кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник відділу досліджень людського розвитку Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. Нею відзначено необхідність чіткого розмежування процесів переміщення та соціальної інтеграції ВПО при розробці державної політики.

¹ Круглий стіл проведено у рамках конкурсної науково-дослідної роботи ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» «Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції» (тема виконується згідно з розпорядженням Президії НАН України від 01.04.2015 р. № 237; № державної реєстрації 0115U000971).

Т.В. Бельська, кандидат наук з державного управління, завсектором дослідження дітей та молоді ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка» виступила з доповіддю «Роль органів місцевого самоврядування у процесах соціальної адаптації та інтеграції ВПО» (на прикладі м. Харків), в якій акцентовано увагу на відсутності інформації щодо залучення самих ВПО у розробку стратегії адаптації та інтеграції переселенців.

Співробітники відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» презентували такі доповіді:

«Соціальний капітал внутрішньо переміщених осіб та способи його зміцнення» Ю.В. Середи, кандидата соціологічних наук, старшого наукового співробітника. У виступі дослідниця відзначила необхідність розбудови «об'єднуючих» соціальних мереж ВПО у приймаючих громадах;

«Кейс стаді: пункт прийому ВПО «Станція Харків» І.О. Титаря, кандидата соціологічних наук, наукового співробітника відділу. У доповіді зазначено про результати якісного дослідження, наведено приклади детермінант та бар'єрів соціальної згуртованості ВПО у м. Харків;

«Соціальні настрої приймаючих громад та прояви соціальних конфліктів у взаємовідносинах ВПО з приймаючими громадами» Є.В. Білоуса, молодшого наукового співробітника відділу. Доповідач вказав на необхідність звернути увагу на поодинокі факти дискримінації та упередженого ставлення до ВПО, незважаючи на переважно позитивне ставлення приймаючих громад до переселенців;

«Прояви соціального відторгнення серед внутрішньо переміщених осіб» І.І. Локтевої, молодшого наукового співробітника відділу. За результатами її дослідження виявлено суттєві прояви соціального відторгнення у структурно-економічних вимірах. Незважаючи на суттєві прояви матеріальних позбавлень, ВПО оцінюють свою інтеграцію до поточної громади більш сприятливо.

Підводячи підсумки «круглого столу», О.М. Балакірева підкреслила, що навіть невисокий рівень проявів дискримінації серед зазначеної групи вимагає відповіді та пошуку способів її мінімізації. Все це потребує активної позиції самих ВПО та інституцій, які займаються вирішенням їх проблем. Дослідниця відзначила необхідність ретельного моніторингу та систематизації інформації щодо можливих проблем адаптації та інтеграції ВПО.

Ефективна державна регуляція вирішення проблем переселенців вимагає імплементації єдиного нормативного документа із чітко визначеною стратегією дій. Таким документом є Комплексна державна програма інтеграції, соціальної адаптації та захисту і реінтеграції внутрішньо переміщених осіб на 2015–2016 роки. Нині робочим колективом наукових співробітників ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України та Інституту економіки промисловості НАН України допрацьовано проект програми. До документа внесено наступний перелік заходів із розв'язання проблем ВПО: 1) організаційний аспект процесів інтеграції ВПО; 2) надання гуманітарної допомоги і тимчасового житла; 3) забезпечення постійним житлом; 4) створення робочих місць для переселенців; 5) соціальний захист; 6) культурна інтеграція переселенців; 7) співробітництво з донорськими організаціями по залученню допомоги; 8) створення умов повернення до місць постійного проживання; 9) оцінка збитків та компенсації втраченого майна.

*І.І. Локтева,
молодший науковий співробітник
відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*